

J 35
No 64

DE NIEUWE OPVATTING
VAN THEOSOFIE

C. JINARAJADASA

DRUK VAN
N.V. DRUKKERIJ DUWAER
AMSTERDAM.

1934

UITGAVE: THEOSOFISCHE VEREENIGINGS
UITGEVERS MAATSCHAPPIJ, AMSTERDAM

Een nieuwe opvatting van Theosofie

Zij die zich tot de Theosofie voelen aange-
trokken, beschouwen haar systeem van den-
ken als een filosofie of wijsbegeerte. Het ligt
in mijn bedoeling u een eenigszins andere opvat-
ting voor te leggen.

Laten wij eerst nagaan wat gewoonlijk met het
woord „philosophie” bedoeld wordt. Wat willen wij
er mee zeggen, als wij spreken van de filosofie
van Plato, of van die van Kant of Schopenhauer?
Dat wil zeggen, dat Plato, of Kant, of Schopen-
hauer ons een verklaring aanbiedt over de reden
van het bestaan van het heelal, over de uiteinde-
lijke bestemming daarvan, en over de verhouding
van den mensch tot het heelal. Maar aangezien
er vele filosofische stelsels zijn, en eenige van de
daarin vervatte uitspraken zoo met elkaar in strijd
zijn, beseffen wij dat elk filosofisch stelsel een
philosoof vertegenwoordigt, d.w.z. een menschelijk
wezen als wij zelf zijn, en slechts op een bijzondere
wijze begiftigd, zoodat hij in onderwerpen kan

doordringen en er over redeneeren, zooals wij dat niet kunnen. Daardoor draagt Plato's wijsbegeerte tot op zekere hoogte het kenmerk van Plato's inzicht, en zoo is elk filosofisch stelsel individueel, d.w.z. het draagt het bijzondere kenmerk van de mentale, moreele en psychische constitutie van een bepaalden wijsgeer.

Ik geloof niet te overdrijven, als ik zeg dat wij gewoonlijk het werkelijk verband niet zien tusschen een filosofisch stelsel en de Werkelijkheid. Als alle wijsgeeren contact hadden met de Werkelijkheid, zouden ze het zeker allen eens zijn over de hoofdbegrippen omtrent den grondslag van het heelal. Maar twee van de grootste Grieksche wijsgeeren, Plato en Aristoteles, staan in dat opzicht op geheel tegengesteld standpunt. Daarom is het natuurlijk, dat wanneer de meesten onder ons een boek over filosofie ter hand nemen, onze houding daartegenover niet is als die tegenover b.v. een boek over anorganische scheikunde. Wij voelen dat een boek over scheikunde verband houdt met de Werkelijkheid, en dat gevoel bezielt ons niet, als wij te doen hebben met een filosofisch boek. Wij staan tegenover een wijsgeer alsof wij hem vragen: „Zullen uw theorieën mij helpen een inzicht te krijgen in het leven, en ze dusdanig te verwerken dat mijn zorgen er door verminderen?” Wij beschouwen de wijsbegeerte als iets, dat ons helpen kan, zooals b.v. de lengte- en breedte-lijnen,

welke getrokken worden over de kaart, die een voorstelling geeft van de aarde. Natuurlijk bestaan die lijnen op aarde niet, maar toch dienen ze ons om nauwkeurig een bepaalde plaats op de aardoppervlakte aan te geven. Wij weten wel, dat een vlakke kaart geen juiste voorstelling geeft van de werkelijkheid, die de aarde is; toch is een kaart een zeer nuttig ding. Eenigszins op dergelijke wijze staan wij tegenover de wijsbegeerte, en zij die belang gaan stellen in Theosofie, denken ook zoo, n.l. dat zij een aantrekkelijke en bruikbare theorie biedt omtrent het leven. Wij laten hen in die meening, want wie kan bewijzen, dat de theorieën der Theosofie juiste voorstellingen geven van de Werkelijkheid?

Ik moet hier een uitzondering maken met Bergson, omdat hij begint met bepaalde natuurfeiten te onderzoeken, zooals die door de wetenschap worden gegeven, en die wij allen kunnen waarnemen. Tot zooverre is hij in contact met de Werkelijkheid. Maar geven dan verder zijn verklaringen een juiste beschrijving van de wijze, waarop de Werkelijkheid zich openbaart? Daarin volgt Bergson het voorbeeld van alle andere wijsgeeren. Zij zijn alle schitterende theoretici, met idealen vol aantrekkelijkheid en soms ook vol troost. Maar op den achtergrond van onze gedachten leeft een vaag gevoel, dat een wijsgeer niets is dan een wijsgeer, dat is een persoon, die uit zijn brein een

bijzonder filosofisch systeem afscheidt, zooals de lever gal afscheidt.

Het zelfde standpunt nemen de meeste menschen, waaronder ook de meeste Theosofen, in, tegenover de Theosofie. Zij kunnen niet anders dan vaag aanvoelen, dat de Theosofie een filosofie is, welke is ontstaan in het denkvermogen van Mevr. Blavatsky, Dr. Annie Besant, en anderen. Sommigen, in het bijzonder zij die gelooven in het bestaan van de Meesters van Wijsheid, de Wijzen van Indië, die een groote wijsheid bezitten, mogen zelfs beweren: „De Theosofie is het stelsel van denken, gevormd door de schitterendste denkvermogens der oudheid, die de Meesters genoemd worden.” Maar dan nog rijst de vraag: Heeft de Theosofie eenig contact met de Werkelijkheid? Of is zij, goed beschouwd, slechts een theorie, en tot dusver de beste theorie in de geschiedenis der menscheid?

Hoevelen onder u kunnen die vraag beantwoorden? Neem b.v. de leer der Reïncarnatie; velen beschouwen die als een Hindoesche leerstelling, omdat zij een integreerend deel is van de leer der Hindoes, der Boeddhisten en der Jäinisten. Inderdaad bestaat het geloof aan Reïncarnatie overal, en is ook verspreid onder bijna alle stammen van Afrika. Maar al trekt de leer ons aan, omdat zij ons gevoel van rechtvaardigheid bevredigt, en om het idealisme dat er in schuilt, hoe velen onder u

kunnen nog zeggen, dat zij weten, niet enkel gelooven, dat het Reïncarnatie-proces een openbaring is der Werkelijkheid?

Zoo is onze gewone houding tegenover de denkbeelden, die als Theosofie worden aangeduid, dat het zeer aantrekkelijke ideeën zijn, en wel ideeën, die ontstaan en met zorg verwerkt zijn door andere menschen, de zoogenaamde Meesters. Maar of deze denkbeelden in eenig opzicht op de Werkelijkheid berusten, dat weten zij niet.

Het is mijn plan u een eenigszins andere opvatting te geven over wat Theosofie is, een opvatting die veel gelijkt op die der Stoïcijnen in Griekenland, en een opvatting, die langzamerhand ook die der moderne wetenschap schijnt te worden.

Als wij een ontwikkelden man of vrouw van dezen tijd nemen, dan zien wij steeds het geloof aan een universeele wet op den achtergrond van hun denken, want wij allen hebben vertrouwen in de wetenschap. Nu lijkt onze voorstelling van een natuurwet in het geheel niet op hetgeen de theoloog de wetten Gods noemt. Uit de laatste spreekt de wil van één individu, van wiens beslissing de wet afhangt. Maar als wij het woord wetenschappelijk opvatten, dan bedoelen wij met een „wet”, dat uit een zekere oorzaak altijd een bepaald gevolg voortkomt; dat onder de zelfde omstandigheden uit een zelfde oorzaak de zelfde resultaten verkregen worden.

Er zijn echter zekere zoogenaamde natuurwetten, die slechts aangeven wat reeds gebeurd is, zooals b.v. de Wet der Periodiciteit van de Elementen. De 92 elementen schikken zich, als ze gerangschikt worden volgens hun toenemend gewicht, in een bepaald aantal groepen, die vast zijn en karakteristieke eigenschappen vertoonen. Waarom nu de 92 elementen, te beginnen met de Hydrogen-groep en eindigend bij het Uranium, zich precies in acht families groepeeren, weet niemand, maar zij doen het. Mendelejev zeide van deze wet, die na hem genoemd is: „Ik heb nooit een oogenblik aan de universaliteit van deze wet getwijfeld, omdat zij onmogelijk het resultaat van toeval kan zijn.” En zoo noemen wij de wijze, waarop de elementen zich, vermoedelijk reeds sinds den oorsprong van het heelal, groepeeren, het Periodieke Systeem der Elementen. Op een dergelijke wijze vertellen de geleerden ons hoe de electronen, protonen, neutronen, en positronen zich gedragen. Natuurlijk heeft nooit een hunner een electron gezien, maar de wiskunde is hun te hulp gekomen, en nu noemen ze ons de nauwkeurige grootte van een electron. Ook is het natuurlijk, dat gij en ik hen moeten gelooven, op gevaar af, als wij twijfelen, dom en onontwikkeld genoemd te worden. Wij verkeeren in dit opzicht eenigermate in den toestand van een gewonen Christen, of Hindoe, als de priester hem verkondigt dat God een Drie-

heid is, maar toch Eén. Zij weten dat de priester den Vader, den Zoon, noch den Heiligen Geest ooit heeft gezien, en evenmin Brahma, Vishnoe of Shiva, maar als de vrome Christen of Hindoe zegt, dat hij niet gelooft, wordt de eerste hier op aarde uitgebannen en is na zijn dood voor eeuwig verdoemd, en de Hindoe wordt terstond uitgestooten. Eenigszins een dergelijk lot zal u treffen, als ge in dezen tijd niet gelooft wat de mannen der wetenschap verkondigen — zelfs al hebben zij nooit een electron, proton, neutron of positron gezien, en zijn al wat zij omtrent dergelijke onderwerpen mededeelen niets dan fraaie theorieën, gebaseerd op wiskundige berekeningen.

Toch voeren deze fraaie theorieën der wetenschap ons naar ons onbekende sferen. Denk b.v. eens aan een merkwaardige bewering van Sir James Jeans, een Engelsch natuur- en wiskundige, die door de wetenschaps-mannen van elk land erkend wordt als te staan in het eerste gelid der groote geleerden. Als Sir Jeans een gewoon professor was, zou er weinig reden zijn hem te citeeren, maar hij is iemand, wiens onderzoekingen omtrent het atoom en op astronomisch gebied door zijn collega's grondig worden bestudeerd. Na dertig jaar van ingespannen arbeid is Jeans tot de conclusie gekomen, dat alle onderzoekingen, tot dusver op natuurkundig gebied verricht, telkens weer opnieuw bewijzen, dat de eenig mogelijke opvatting

omtrent het heelal is, dat het overal een bouwwijze vertoont, die kan worden uitgedrukt in zuiver wiskundige termen. Wij zijn reeds ver verwijderd van de ideeën uit den tijd van Darwin en Herbert Spencer over een heelal, dat blindelings wordt beheerscht door krachten, die toevallig samenwerken. Jeans wijst er op, dat hetgeen is vastgesteld in verband met de stof en de electriciteit ons er toe brengt te veronderstellen, dat alles op een mathematischen grondslag berust. Heel betekenisvol heeft hij een welbekende mystieke uitdrukking gebruikt als beeld om zijn gedachten te illustreeren, en wel de uitdrukking „De Groote Bouwmeester van het Heelal”. Jeans beweert niet dat zulk een Wezen bestaat, niets in de wetenschap wettigt die gevolgtrekking. Maar Jeans blijft wel volhouden, dat wij, indien wij ons een beeld willen vormen van de ware verhouding tusschen ons heelal en de Werkelijkheid, denken moeten in zuiver wiskundige termen.

Deze laatste theorieën der wetenschap nu voeren ons terug naar Griekenland. Want er is een bekende uitspraak, die toegeschreven wordt aan Plato. Zij luidt dat „God geometriseert.” Wij weten, dat de vijf platonische lichamen, zooals ze genoemd worden, voor de Pythagoreërs heilige symbolen waren, die goddelijke mysteriën openbaarden.

Nog treffender is de overeenstemming van Jeans

en anderen, die denken als hij, met de opvatting van de Stoïcijnen over hetgeen zij aanduiden als den Logos. Dit woord „Logos” beteekent „het Woord”, en zoo wordt het ook vertaald in de eerste verzen van het Johannes-Evangelie. Maar de Stoïcijnen gebruikten het in de beteekenis van een belichaming, een materialisatie van den essentielen aard van het heelal, van de Goddelijke Rede. Zij geloofden, wat onze geleerden ook gelooven, dat alles bestuurd wordt door Wet; maar zij geloofden ook, wat onze tegenwoordige wetenschapsmensen nog niet aannemen, dat achter de werking van iedere wet een Denkvermogen werkt. Dit is de Logos, dien de Stoïcijnen zich niet dachten als een God, voor wien beelden moesten worden opgericht. En toch bedoelden zij met den Logos niet een blind mechanisch iets in het heelal. Voor den Stoïcijn was het heelal de belichaming in stoffelijke vormen van een Goddelijk Denkvermogen; en het was het bestaan van dit Goddelijke Denkvermogen, dat, als ontwerper van elk ding, het bestaan van dat ding mogelijk maakte.

En dan gingen zij nog een stap verder, en op dien volgende stap bouwden zij hun ethische code op. De Stoïcijnen beweerden, dat het Goddelijke Denkvermogen in onze ziel kon worden weerkaatst, als wij slechts het juiste leven leidden, want er bestond geen onoverkomelijke afscheidingslijn tusschen de Godheid en den mensch. Zoo lezen wij dat Epic-

tetus vroeg: „Waarnaar streef ik? Om kennis te verkrijgen over de ware orde der dingen en mij daarnaar te voegen.” Mooier nog hooren wij Plotinus getuigen, die, alvorens te sterven, zichzelf de verheven gedachte voorhoudt: „Ik doe mijn uiterste best om wat goddelijk is in mij weer terug te brengen tot het goddelijke in het heelal.” Het is deze eenheid van al het bestaande, hoe verachtelijk het ook moge lijken, met den Logos, de Goddelijke Rede, die alle dingen regelt, welke Plotinus de wondervolle woorden in den mond legde omtrent goed en kwaad: „Ondeugd is op haar slechtst nog menschelijk, daar zij vermengd is met iets dat er geheel aan tegengesteld is.”

Door deze Stoïcijnsche opvatting, dat overal in het heelal een Goddelijke Orde heerscht, bestaat er een verschil tusschen het Evangelie van Johannes en de drie andere Evangeliën. Want Johannes was doorkneed in de ideeën van de Stoïcijnen en van Philo omtrent den Logos, en hij voegde daarbij zijn Christelijke opvatting, waarin de Logos zich openbaart in de persoonlijkheid van Jezus Christus. Daarom stelt Johannes geen belang in de jeugd van Jezus; voor hem is het belangrijk, dat Jezus Christus de Logos is, die Vleesch-is-geworden, de verheven Universeele Orde, die zich openbaart als een mensch. Vanaf dat oogenblik dragen de gebeurtenissen in het leven van den Christus een dramatisch karakter van kosmische betee-

kenis. Maar ik moet niet blijven stilstaan bij dit aantrekkelijk onderwerp, ik moet komen tot de nieuwe opvatting van Theosofie.

Ik hoop, dat ge begrepen hebt, hoe de Stoïcijnen het heelal beschouwden; het heelal was voor hen de stoffelijke openbaring van de Goddelijke Rede. Juist zooals wij, wanneer wij een moderne „sky-skraper” zien, weten, dat de opzet er van van staal is, en dat het gebouw zonder dat staal in elkaar zou storten, zoo beschouwde de Stoïcijn het heelal en het principe van kosmische orde, dat er door werd geopenbaard. De zon gaat op en onder, de winter volgt op den herfst, en het voorjaar weer op den winter, omdat een Goddelijk Denkvermogen de opeenvolging der gebeurtenissen regelt. Wij zeggen tegenwoordig, dat de zon zich niet beweegt, dat de jaargetijden op elkaar volgen in overeenstemming met de helling van den aardas en zijn mindere of meerdere verwijdering van de zon. Wij schrijven alles toe aan een mechanisme in het heelal. Maar de Stoïcijnen beweerden, dat zulk een mechanisme in het heelal *gebracht* was door den Logos, de Goddelijke Rede.

Gij zult nu, meen ik, in staat zijn te begrijpen wat ik zeggen wil met een nieuwe opvatting omtrent de Theosofie. De Theosofie is niet een filosofie, die door het een of andere brein is uitgedacht. Zij is een verkondiging van de wetten, door het menschelijk denkvermogen ontdekt bij zijn onderzoek

van de openbaringen van het Goddelijk Denkvermogen. Daarom hebben wij in de Theosofie te doen met de Werkelijkheid, juist zooals de bestudeerder der scheikunde, als hij de verklaringen in zijn studie-boeken bestudeert, en als hij in het laboratorium werkt om er proeven mee te nemen.

Er zijn twee ideeën in de Theosofie, die op elken belangstellende indruk maken — Reïncarnatie en Karma. Reïncarnatie beteekent, dat de ziel van den mensch, na den dood van zijn lichaam, niet voor altijd blijft voortleven in een onzichtbare wereld, maar naar deze aarde terugkeert, om als kind te worden herboren, en verder voort te gaan met de ervaringen op te doen, die noodig zijn voor zijn ontwikkeling. Karma leert, dat zooals de oorzaak is ook het gevolg zal zijn, dat naarmate een mensch goede of slechte gedachten denkt, liefde voelt of haat, anderen dient of benadeelt, het gevolg of de reactie op hemzelf zich zal uiten als gelegenheden om de waarheid te ontdekken, of hinderpalen op dien weg, als genegenheid of haat, die hij van anderen ondervindt, als voorwaarden die zijn leven gemakkelijk of vol moeilijkheden maken. Omdat het principe, dat aan Karma ten grondslag ligt, dat „wij oogsten wat wij zaaien”, zoo ethisch is, zoo absoluut in overeenstemming met de Rechtvaardigheid, zullen weinigen onzer eenige moeilijkheid ondervinden om aan te nemen, dat Karma een kosmisch beginsel is. Dat Karma kosmisch is, en

binnen het gebied der wetenschap valt, blijkt uit het feit, dat het de derde Wet (Actie = Reactie) is van Newton: „Tegenover elke actie staat een gelijke en tegengestelde reactie; of de onderlinge acties van twee lichamen zijn altijd gelijk, maar gaan in tegengestelde richting.”

Newton spreekt hier over een kosmisch beginsel, dat in de stof werkt; ik heb dat zelfde beginsel Karma genoemd en de uitwerking daarvan op 's menschen aard beschreven. Het eenige verschil in dezen tusschen den man der wetenschap enerzijds, en den Stoïcijn of Theosoof anderzijds, is, dat de eerste het proces van actie en reactie een mechanisch proces noemt, terwijl de laatsten gelooven, dat zelfs een mechanisch gevolg in de natuur toegeschreven moet worden aan een Goddelijk Denkvermogen, dat de reacties in de stof regelt.

Het zal u moeilijker vallen in Reïncarnatie een kosmisch beginsel te zien, een openbaring in onze wereld van stof van de Goddelijke Rede. Want gewoonlijk zien de menschen in Reïncarnatie een leerstelling der Hindoes. In werkelijkheid verkondigt zij een leer, die in den een of anderen vorm, overal wordt aangetroffen, en de intuïtie der menschen van elke soort van beschaving, hooge zoowel als lage, heeft ze als levensbeginsel aanvaard. Toegepast op ons menschen, beteekent Reïncarnatie, dat wij na te zijn gestorven, te eeniger tijd in de toekomst, en ergens op aarde, zullen „reincar-

neeren", d.w.z. dat we weer een ander lichaam van vleesch zullen aannemen, en weer leven als man of vrouw. Maar ik moet er uw aandacht op vestigen, dat dit een universeel beginsel is. Dit beginsel wijst op twee aanzichten der Werkelijkheid: de Ziel, die het Leven, en het lichaam, dat de Vorm is. Beide zijn van elkaar afhankelijk, want de ziel groeit door de ervaringen in het lichaam opgedaan, en het lichaam wordt, naarmate de ziel groeit, fijner en beter in staat uitdrukking te geven aan het innerlijke leven.

De hedendaagsche wetenschap, nu, heeft kennis genomen van dat proces van verandering, dat groei ten gevolge heeft, en noemt het *evolutie*. Maar voor het standpunt van de wetenschap blijft nog de moeilijkheid, waarom er evolutie zou zijn, dat is een ontwikkeling in de richting van een betere wijze om uitdrukking te kunnen geven aan leven, vitaliteit, geestelijkheid, en geen devolutie, d. i. een verandering die voert tot achteruitgang, stilstand en opbreking. De moeilijkheid der wetenschap wordt terstond opgelost, als wij de stof beschouwen van uit Theosofisch oogpunt, dat ons leert dat overal, waar wij een organisme zien, zijn vorm een leven insluit, en wanneer het leven in het organisme sterft, houdt het niet op te bestaan, maar keert terug om een afstammeling of opvolger van dat organisme te gaan bewonen. Wanneer dat leven terugkeert, is de herinnering, die het heeft

aan zijn vroegere ervaringen, omgezet in instinct; en als een nieuw lichaam wordt aangenomen, moet het een fijner zijn ten gevolge van het proces, dat wordt aangeduid als „the survival of the fittest” (het recht van den sterkste). *)

Als ik dus op een grasspriet trap, waardoor deze sterft, heeft daarmee het leven, dat er in woonde, niet opgehouden te bestaan. Het blijft bestaan, en keert terug als een andere grasspriet, verrijkt met een instinct, dat hem zegt hoe zwaar een menselijke voet is, en hem leert of doorns te vormen, zoodat een voet wel zal oppassen er niet op te trappen, of zoo dik en sterk te worden, dat het hem geen blijvend nadeel zal doen, als men weer op

*) Welke kracht ligt er verborgen in de „élan-vital” — den drang tot groei — waardoor fijnere en samengestelder organismen worden voortgebracht, en het leven in staat is steeds grootere schoonheden te ontplooiën? Eens zeide een bekend Engelsch professor, die tot een gehoor van schoolkinderen sprak over de beginselen der botanie, dat de geleerden alles afwisten van protoplasma, en de samenstelling ervan hadden ontleed. Hij zeide hun, dat de groote voorstander van de evolutie-leer, Huxley, protoplasma „de stoffelijke basis van het leven” had genoemd. „Maar,” voegde de professor er bij, „wij weten niet waardoor het protoplasma die vitale kracht krijgt, waaraan het zijn vermogen om te leven en te ontwikkelen dankt. Alle dingen komen er uit voort. Meer weten wij niet. De deur is voor ons gesloten. Achter de deur, waar de impuls vandaan komt, is alles een mysterie, een onpeilbaar mysterie.” Toen klonk opeens een heldere kinderstem heel duidelijk: „Woont God niet achter die deur, mijnheer?”

hem trapt. In andere woorden: de grasspriet van het eene voorjaar reïncarneert als een andere grasspriet van een volgend jaar.

Dit zelfde verschijnsel van heengaan en terugkomen, dat wij Reïncarnatie noemen, doet zich voor bij elk ding, of het klein is als een atoom of groot als een ster, waarvan het leven zich voltrekt door geboorte, rijpheid en verval. Onze astronomen vertellen ons, dat onze zon eens zal afkoelen, en dat er dan geen leven meer mogelijk zal zijn op welken planeet ook. Wel, als dat waar is, zal dat alleen beteekenen, dat het leven dat nu de zon en de planeten bezielt, terug zal keeren om een nieuwe zon met nieuwe planeten te scheppen. Ik hoop, dat onze zon zich dan zal herinneren hoe zij ons in de tropen heeft kunnen plagen met te veel zon, en hoe koud het in deze noordelijke streken kan zijn met te weinig zon, en dat zij dan de zaken op een voor ons aangename manier zal inrichten.

Reïncarnatie is dus een feit in de Natuur, omdat het een wijze is, waarop het Goddelijke Denken zich uit. Iedere natuurwet, iedere gelegenheid die de menschen bezielt tot edeler leven, is een uiting van dat Denkvermogen. En het totaal der wetten, of de wijzen waarop het Goddelijk Denkvermogen werkt, is dat wat wij met Theosofie aanduiden.

In het begin mijner rede zeide ik, dat de theorieën der wijsgeeren vergeleken konden worden met de

lengte- en breedte-lijnen op een landkaart, lijnen die ons helpen om daarop een plaats te bepalen, maar die niet gevonden worden op de oppervlakte der aarde. De waarheden der Theosofie kunnen ook vergeleken worden met lijnen, maar dan met de lijnen, volgens welke een kristal wordt opgebouwd. Er zijn ongeveer 900 soorten van mineralen; alle zijn kristallen. Volgens hun geometrischen bouw worden al deze kristallen gerangschikt in zes of zeven groepen, of systemen. Ieder systeem heeft een zeker aantal assen, en het is de helling van de assen ten opzichte van elkaar, die de groepen onderscheidt. Elk kristal groepeerd in zijn bouw-proces zijn deeltjes volgens zijn assen; onze oogen zien die assen op zichzelf niet als lijnen, maar als een mineraloog een kristal ziet, weet hij dadelijk tot welk systeem het behoort.

Op de zelfde wijze gaat het den Theosoof, die de werkwijze van het Goddelijk Denkvermogen heeft ontdekt; en iedereen kan de fundamenteele assen, volgens welke de Logos in Zijn heelal werkt, ontdekken. Ik heb twee belangrijke wetten beschreven, Reïncarnatie en Karma. Laat ons daar een oogenblik aan denken als twee assen van een kubus, die het heelal voorstelt, waarvan wij, met Jeans, aannemen, dat het een wiskundige constructie heeft. Wat is dan de derde as? Die zien wij in het fundamenteele feit, dat waar er stof is, er ook Geest is, of om nog verder te gaan, dat de Stof op zich-

zelf een vorm is van den Geest, van den begrensden en geketenden Geest, die wacht om bevrijd te worden.

Is dit Pantheïsme? Noem het zooals ge wilt, maar het is een leer, die eens werd gepredikt door Jezus Christus, maar nu uit de Evangeliën is verdwenen. Zij komt voor in dat fragment van een verzameling van de *Uitspraken van Jezus*, dat door de leden van de Oxford University Egyptian Exploration ontdekt werd te Oxyryhynchus in Egypte. In dat fragment zegt Jezus tot Zijn discipelen: „Raapt dien steen op, daar zult ge mij vinden; klooft het hout, daarin ben ik.” Wat voor een Christus zult ge vinden onder een steen, of midden in een blok hout? Niet den Christus, die in Palestina leefde, maar het Christus-beginsel, dat de Logos is, wiens Wezen in alle dingen is. Het was in een tweede fragment van de *Uitspraken van Jezus*, op een tweede expeditie naar de zelfde plaats gevonden, dat nog een andere verrassende leering van den Christus ontdekt werd, en wel de leer, dat het leven evolueert; het wordt de visschen in de zee, en klimt verder op door vogels en dieren, om later als mensch te verschijnen, in wien „het koninkrijk der hemelen woont”. De bestudeerders van den Bijbel twijfelen er niet aan, dat deze *Logia of Jesus* juiste wedergaven zijn van hetgeen Jezus gezegd heeft; zij weten dat hetgeen wij als Zijn leeringen hebben in de Evan-

geliën, niet al Zijn leeringen vertegenwoordigen. In die twee fragmenten blijkt dus, dat een belangrijke Theosofische waarheid door Jezus aan Zijn discipelen werd verkondigd.

De derde as van het heelal: dat overal in het heelal, in de kleinste molecule zoowel als in de grootste ster, in het nietigste insect zoowel als in den meest hoogstaanden mensch, het Christus-beginsel leeft, is een fundamenteele waarheid van de Theosofie. Het heelal is een openbaring van den Logos, maar de Logos is niet statisch; Hij ontplooit in den loop der tijden Zijn verborgen Goddelijkheid. Dat is de kern van de waarheid der Evolutie, waarvan de wetenschap slechts een deel heeft opgevangen.

Volgens de Theosofie zijn leven en dood twee wijzen om de gevangen Goddelijkheid te bevrijden. In elk menselijk wezen woont de Logos als in een heiligdom. Hoe slecht en wreed een mensch ook is, in wezen is hij toch goddelijk, en hij en de Logos hebben deel aan een gemeenschappelijke Goddelijkheid. Het verschil tusschen beiden is hetzelfde als dat tusschen een Apollo, die in ketenen geboeid in een donkeren kelder wordt geworpen, en een Apollo, die zich verheugt in zijn jeugd en mensch-zijn, en een loflied zingt in den zonneschijn. En nu is het het doel van het kosmisch proces om den geboeiden Apollo te veranderen in een vrijen en blijden Apollo. Reïncarnatie en Karma, de twee andere assen van het kristal, komen

den mensch te hulp om zijn gevangen Goddelijkheid te verlossen, en den Volmaakten Mensch op te bouwen, volgens het beeld van de Godheid.

Nog eens, is dit Pantheïsme? Daarop antwoord ik: Sprak Paulus niet over den „Christus in u, de hoop van zaligwording”? Leerde hij niet hoe wij allen eens moeten opgroeien tot de gestalte van den Christus? Maar als in onzen tijd, zelfs een mystisch aangelegde Christen deze leeringen van Paulus aanvaardt, dan past hij ze alleen op Christenen toe. Maar wij Theosofen kennen den Christus niet alleen als den Ouderen Broeder van hen die in Zijn Naam gedoopt zijn, maar ook als den Ouderen Broeder van de geheele menschheid. Christen en heiden, theïst en atheïst. Toen Hij in Palestina kwam om ons iets te openbaren van het mysterie van den Logos, zooals Johannes dat vermeldde, deed hij dat opdat ieder onzer zou beseffen, dat het zelfde mysterie ook in ons leeft; en dat wij door Zijn voorbeeld te volgen, bewust zullen worden van de heerlijkheid van dat mysterie. Hij verkondigde: „Ik ben de weg, de Waarheid en het Leven.” In de Theosofie brengen wij die waarheid in verband met elke ziel, want elke ziel is in waarheid voor zichzelf de Weg, de Waarheid en het Leven. Spreek ik lastertaal, als ik dat zeg? Heeft men u niet geleerd, dat God, toen Hij u schiep, u maakte naar Zijn eigen beeld?

Het zal u misschien interesseeren te hooren, dat,

toen ik vijf jaar geleden, redevoeringen hield in Lima, de hoofdstad van Peru, de Aartsbisschop van Peru in een mededeeling, gepubliceerd in de Pers, dreigde alle Christenen, die van plan waren mijn lezingen bij te wonen, te zullen excommuniceren. En weet ge waarom ik naar zijn meening lastertaal en ketterijen verkondigde? Omdat ik predikte dat elk mensch, niet alleen Jezus Christus, de Weg, de Waarheid en het Leven is. Natuurlijk kwamen meer menschen dan ooit in Lima naar mij luisteren.

Als mijn stelling, dat de wetten der Natuur, aangeduid als Theosofie, openbaringen der Werkelijkheid zijn, een grond van waarheid bezit, zoudt ge kunnen opmerken: „Maar misschien hebt ge een verkeerd begrip omtrent de Werkelijkheid; hoe zijt ge er zeker van, dat ge alles daaromtrent hebt ontdekt?” Mijn antwoord daarop luidt allereerst: „Zeer zeker hebben wij niet *alles* in verband met de Werkelijkheid ontdekt, zelfs de Meesters van Wijsheid niet, want de Werkelijkheid ontplooit zich, eeuw na eeuw, nog voortdurend voor onze oogen, en wie weet wat de Werkelijkheid ons in de toekomst nog zal openbaren. Maar *iets positiefs* is in verband met de Werkelijkheid ontdekt; bestudeer onze ontdekkingen, en zie of gij ook uw eigen ontdekkingen kunt doen. De Theosofie is niet een godsdienst, die als openbaring aanvaard, maar een wetenschap, die onderzocht moet wor-

den, en bij elk nieuw onderzoek op de proef moet worden gesteld''.

Of gij tot dat onderzoek bereid zijt of niet, ik blijf volhouden dat Theosofie niet is een reeks van schitterende denkbeelden, opgerezen bij schitterende denkers, maar een openbaring van de werkzaamheden van het Goddelijk Denkvermogen, voor zoover groote Wijzen uit het verleden en het heden daarvan de uitwerking in het heelal hebben ontdekt en nog ontdekken.

Maar als gij lust gevoelt Theosofie te onderzoeken, moet ik u waarschuwen, dat ge bij uw onderzoek niet alleen uw verstand moet gebruiken. Wij zijn trotsch op ons vermogen tot redeneeren, en wij voelen, dat het goed is logisch te zijn. Maar het verstand openbaart niet altijd de geheele Waarheid, en doet dat soms ook niet vlug genoeg naar onzen zin. Wij hebben veel te danken aan Bergson, die heeft aangetoond, dat in sommige gevallen het instinct betrouwbaarder is dan het verstand. Zeer zeker is ons verstand een werktuig om kennis op te doen, doch wij denken er te weinig aan hoe machinaal het is. Herinnert gij u met hoeveel moeite gij de tafels van vermenigvuldiging hebt geleerd? hoeveel moeite ge hadt om langzaam aan, na verbazend veel vergissingen, te leeren om zonder fout op te tellen, af te trekken, te vermenigvuldigen en te deelen, en hoe trotsch ge waart daarin de eerste van uw klasse te zijn? En dan die breuken,

waren dat ook geen kwelgeesten? En tegenwoordig behoeft een klerk in een goed ingericht kantoor zijn hoofd niet meer te breken met een optelling of vermenigvuldiging; hij gebruikt zijn machine en de uitkomst ligt voor hem. Onlangs wisselde ik wat Engelsch geld bij een Fransche bank; de klerk keek op een stukje papier, waarop de wissel-koers van den dag stond aangegeven, bracht toen zijn machine in werking, en zag op eens wat hij mij moest uitbetalen. Ge ziet dan hoe onze hooggeroemde mentaliteit vaak minder betrouwbaar is dan een machine. Het verstand helpt ons datgene, wat aan het denkvermogen wordt voorgelegd, te overzien; het kan ons daarvan een verklaring geven. Maar het verstand kan ons niet helpen het te begrijpen. Voor dat begrijpen hebben wij een ander vermogen noodig, de intuïtie. Uw dokter kan u zeggen wat voor ziekte ge hebt, hij kan u een geneesmiddel geven en u een behandeling voorschrijven. Maar het is de vriend, die u liefheeft, en uw handen vasthoudt, die u troost geeft. De dokter verklaart aan uw verstand de oorzaak van uw ziekte; maar uw vriend werkt op uw intuïtie, zoodat gij vaag gaat beseffen wat eigenlijk het doel is van uw lijden.

Bij alles wat ons in onze levens overkomt, leeren wij slechts weinig van het eigenlijke leven kennen, zoolang alleen onze verstandelijke vermogens werken en de intuïtie nog sluimert, en begrijpen daar-

door ook slechts gedeeltelijk de beteekenis er van. Wat Lavisse opmerkte over ons tegenwoordig opvoedingssysteem, geldt ook voor al het andere in het leven: „un fragment d'éducation s'adresse à un fragment d'écolier." Zoolang alleen onze mentale, critische vermogens in ons werken, zijn we slechts een fragment van onszelf en kennen wij alleen een fragment van het leven.

Maar hoe moeten wij dan onszelf in zijn geheel leeren kennen, en daardoor de geheele waarheid? Door onze intuïtie te ontwikkelen. Hoe verloopt die ontwikkeling?

Ik heb reeds bedoeld op een noodzakelijke factor daarin: door liefde te ontwikkelen. Wees liefdevol, en tracht eerst te begrijpen, en niet eerst te critiseeren of te veroordeelen, en dan zult ge onder vinden, dat er langzamerhand een geheimzinnige verandering binnen in u plaats heeft, en dat ge wat nader komt tot elk vraagstuk en een nieuwe dimensie toevoegt aan de oplossing, welke uw verstand u verschafft. De oude leer van Christus „Hebt elkander lief", en die van den Boeddha „Haat eindigt niet door haat, maar alleen door liefde", zijn niet enkel ethische voorschriften; zij vormen de kern van het probleem van begrijpen, of ge staat tegenover een Natuurwet of wel tegenover een menschelijk wezen. Met behulp van uw intuïtie voelt ge dat een Natuurwet in verband staat met het Goddelijk Denkvermogen; met behulp van uw

intuïtie begrijpt ge uw naaste, niet door zijn verleden of heden, maar uit zijn toekomst.

Men kan nog op een andere wijze te werk gaan om zijn intuïtie op te wekken en wel door de ontwikkeling van het gevoel voor schoonheid. Men kan geen waar begrip van de een of andere waarheid krijgen, hetzij op historisch, economisch dan wel godsdienstig gebied, als men niet uiterst gevoelig is voor schoonheid. Met ons verstand begripen wij slechts ten deele; het is onze intuïtie, die ons de innerlijke beteekenis van een ding of gebeurtenis openbaart. Waarom hadden de Grieken zulk een helder begripsvermogen? Omdat zij gevoelig waren voor schoonheid. Zij waren een diep emotioneel volk, maar hun emoties werden opgevoed om het schoone te zoeken, en te vereeren. Daarom hadden zij ook de kennis lief, want ten gevolge van hun door schoonheid opgewekte intuïtie, voelden zij dat begrijpen gelijk stond met bewonderen, en door hun door kennis verkregen bewondering gingen zij de Werkelijkheid zien, als het Goede, het Ware en het Schoone.

Als wij echter tot wijsheid willen komen, moeten wij niet alleen gevoelig zijn voor schoonheid, maar ons omringen met alles wat de Natuur aan schoons biedt. Denkt ge dat ooit een Griek gesproken zou hebben in een zaal als deze? Neen; Plato gaf zijn onderricht in de open lucht, en zijn gehoor onderging den invloed van zee en hemel, van aarde en

lucht, van boomen en vogels. Als ik u allen op dit oogenblik op het een of andere magische karpel over kon brengen naar een mooie plek in Sicilië, b.v. naar Girgenti of Taormina, dan zoudt gij, terwijl ge naar mij luisterdet, de blauwe en groene tinten aanschouwen van de Tyrreënsche Zee; ge zoudt het zonlicht zien spelen op water en land, en te Taormina zoudt ge de grootschheid van den Etna bewonderen. Ik zou dan niet zooveel te verklaren hebben als nu; uw intuïtie zou meer open staan, en ik zou voor al de verklaringen in mijn rede slechts half zooveel tijd noodig hebben. Het was niet voor niets, dat de oude Teutonen Erda, onze Moeder Aarde, in verband brachten met wijsheid. Daarom laat Wagner, in zijn *Gotterdammerung*, Wodan, als hij zich omringd ziet door de verwickelingen van zijn eigen Karma, en niet weet waar hij de oplossing moet vinden, naar Erda gaan, en haar hulp inroepen. Erda, de latente intuïtie in de Natuur, verschijnt, en Wodan stelt haar de vraag, hoe „een voortwentelend wiel kan worden gestuut”.

Wij moeten tot het besef komen van hetgeen schoonheid beteekent; zij is even noodzakelijk voor de voeding van onze ziel, als de adem noodzakelijk is voor ons lichaam. Maar wij hebben in onzen tijd van de schoonheid een eeredienst gemaakt, zooals wij dat van den godsdienst hebben gedaan. Juist zooals wij naar een kerk gaan om dichterbij God

te zijn, zoo gaan wij naar musea, beeldengalerijen en parken om de schoonheid op te zoeken. Wij hebben nog niet het innerlijke verlangen om alles, waarmede wij dagelijks in aanraking komen, schoon te maken. Zouden wij dan de advertenties dulden, die de schoonheid van onze steden bederven en de aantrekkelijkheid ontwijden van onze buitenwegen en landouwen?

Het zal mij verwonderen hoevele tientallen van jaren er nog voorbij zullen gaan, voordat onze opvoeders beseffen, dat het kind, wat zij het ook willen leeren, in een omgeving, die van schoonheid is ontbloot, slechts weinig opneemt van wat men het wil bijbrengen? Als de schoollokalen, het meubilair, en de tuinen om de school niet aan de eischen der schoonheid voldoen, zal ons onderwijs alleen het verstand van het kind aanraken, en de intuïtie blijven sluimeren. Niettegenstaande zijn afgelegde examens, is de jonge mensch dan niet waarlijk ontwikkeld. Kijk eens achter u, en zeg dan of voor velen uwer uw werkelijke opvoeding, uw begrip, niet van boeken-wijsheid, maar van het Leven, niet pas verkregen werd, nadat gij de school of het college verlaten had?

En hier wensch ik een beroep te doen op alle Theosofen, op hen die voelen, dat de waarheden der Theosofie deel uitmaken van de Natuur, en die hun bevinding met anderen willen deelen. Gij houdt uw redevoeringen, gij organiseert studie-

groepen, maar gij zult anderen niet kunnen helpen door hun waarheden voor te leggen, die buiten hen staan, maar door hen *wakker te maken* voor waarheden, die in hen wonen. Aangezien Theosofie niet anders is dan een openbaring van de wijzen, waarop het Goddelijk Denkvermogen werkt, en aangezien wij deel hebben aan dat Denkvermogen, leeft ook de Theosofie in onze innerlijke ziel.

Om een ander ontvankelijk te maken voor de Theosofie, moet ge niet alleen een beroep doen op zijn verstand, maar gij moet spreken tot zijn intuïtie. Als de zoeker naar de Waarheid inderdaad door u geholpen zal worden, moet ge voor hem de atmosfeer scheppen, die noodig is om te begrijpen. Die atmosfeer kan op twee manieren door u worden geschapen; in de eerste plaats door een welgemeende vriendschap voor elkaar. Als ge in uw Theosofische Loge verheven zijt boven kleinzielige ijverzucht en critiek, en vervuld zijt met eerbied en genegenheid voor elkaar, dan leeft ge volgens Christus' voorschrift: „Waar twee of drie in Mijn Naam vereenigd zijn, daar ben ik in hun midden.” De tweede manier is er voor te zorgen, dat in uw Loge-kamer een atmosfeer van schoonheid heerscht. Het kost inderdaad niet zooveel om een vertrek schoon te maken; men bereikt dat dikwijls meer door er dingen uit te verwijderen dan door er meer in te zetten. Door te bestudeeren wat harmonie is in kleur en lijn, kunt ge een vertrek

„muzikaal” maken. Heeft Lessing niet beweerd, dat architectuur „bevrozen muziek” was? Ik ben in menige Theosofische Loge geweest, waarin men veel geld had uitgegeven voor versiering en bloemen, maar dan stond er op de tafel een goedkope waterkaraf met glas, zooals men die in badkamers zet.

En nu kom ik tot het slot mijner rede. De nieuwe opvatting van Theosofie, die ik u voorleg, is dat het geen filosofisch stelsel is, met zorg uitgedacht door het een of andere brein, maar een openbaring van de ontdekkingen van hoog ontwikkelde wetenschappelijke denkers omtrent de wijzen, waarop de Logos, het Goddelijk Denkvermogen, in het heelal werkt. Er mogen hier en daar bij die ontdekkingen vergissingen worden gemaakt, maar die zullen door toekomstige generaties van zoekers naar de Waarheid worden verbeterd. En misschien heeft men tot nu toe slechts een deel er van ontdekt; in dat geval zullen gij en ik nog nieuwe waarheden ontdekken, en die voegen bij de ontdekkingen van onze voorgangers.

Maar wij zullen niet alleen ontdekkingen doen door ons verstand, ook zelfs niet door onze intuïtie. Wij moeten ook handelen. Als wij de kennis, die wij bezitten niet gebruiken, om de Goddelijkheid, die in onzen naaste sluimert, wakker te roepen, zal de kennis in ons uitdooven, en ons geestelijk zinnig werkeloos worden. Want de wijsheid Gods

verleent ook de Kracht van God, en alleen door die op de juiste wijze aan te wenden, groeien wij in ons gevoel van het Goddelijke.

Het woord „philosoof”, d. i. hij die de wijsheid liefheeft, werd het eerst gebruikt door Pythagoras, en het was van de beteekenis van het woord „philosoof”, dat het woord „philosofie”, liefde voor de Wijsheid, werd afgeleid. Het komt er niet op aan, welken naam gij draagt, van Christen of Atheïst, van Boeddhist of Muzelman, wees eerst en voor alles een minnaar der Wijsheid, en dan zult ge ondervinden dat liefde voor de Wijsheid niet kan bestaan zonder liefde voor den mensch. Want God en Mensch zijn één, niet twee; daarom zal hij die den mensch liefheeft, onvermijdelijk den Logos vinden, die „in den beginne bij God was”, en nog met Hem is.

Vertaald door M. W.

Dr. C. JINARAJADASA.

30 JUNI 2012

THEOSOFISCHE
BIBLIOTHEEK
Tolstraat 154 Amsterdam

J 35
106H

DE NIEUWE OPVATTING VAN THEOSOFIE

C. JINARAJADASA

Druk van
N.V. Drukkerij Duwaer
Amsterdam.

1934

UITGAVE: THEOSOFISCHE VEREENIGINGS
UITGEVERS MAATSCHAPPIJ, AMSTERDAM